

TEATTERIN TIEDOTUSKESKUS (TINFO)

Lehdistökatsaus teatterivuoteen 2014, laatinut Elina Knaapi

Kaventuneet tilat – teatterikeskustelu sanomalehdissä

JOHDANTO

Teatterin tiedotuskeskuksen (TINFO) lehdistökatsaus perustuu suurimpien kotimaisten sanomalehtien kirjoituksiin teatterista vuonna 2014. Katsausta varten on seurattu säännöllisesti neljäätoista sanomalehteä, jotka ovat Aamulehti, Etelä-Saimaa, Etelä-Suomen Sanomat, Demokraatti, Helsingin Sanomat, Hufvudstadsbladet, Kainuun Sanomat, Kaleva, Kansan Uutiset, Karjalainen, Keskisuomalainen, Satakunnan Kansa, Savon Sanomat ja Turun Sanomat. Seurannassa on ollut myös verkkolehtien artikkeleita Ilkasta, Kansan Uutisista, Karjalaisesta, Keski-Pohjanmaasta, Lapin Kansasta, Länsi-Savosta ja Pohjalaisesta. Lisäksi mukana on ollut satunnaisia artikkeleita muun muassa Suomen Kuvalehdestä ja Metro-lehdestä. Runsaasta materiaolimäärästä lehdistökatsaus nostaa esiin puhutuimpia teatteriaiheita painetussa mediassa kuluneen vuoden ajalta.

Lehdistökatsaus kiinnittää huomiota siihen, millaista teatterijournalismi on ollut vuoden 2014 aikana, ketkä ovat päässeet ääneen keskustelussa ja kenen kommenteilla on ollut painoarvoa. Aineistoa läpikäydessä on kiinnitetty erityisesti huomiota tapaan, jolla teatterista uutisoidaan ja jolla sitä pohditaan sanomalehdissä. Katsauksessa pohditaan, millainen kuva teatterista annetaan osana suomalaista kulttuuria ja yhteiskuntaa.

Kasvava taloudellinen paine näkyy puheena teatterin merkityksestä kulttuurille ja yhteiskunnalle. Se poikii toiveita ja jopa ohjeita teatterin suhteen. Toimittajilla, asiantuntijoilla sekä kulttuurialan toimijoilla on valistuneet mielipiteensä teatterin tilasta. Printtimediassa kuitenkin poliitikkojen ohella myös tavallisen veronmaksajan mielipiteellä on väliä. Kulttuurivaikuttajien diskurssi kohtaa lehtikirjoituksissa toisenlaisen maailman muun muassa silloin kun on kyse veroeurojen jakamisesta homekoulujen ja teatterirakennusten kesken. Keskusteluavaruudet törmäävät myös silloin, kun teos jollain tavalla rikkoo totuttuja normeja. Katsaus pyrkii tarkastelemaan lehdistön roolia tässä keskustelussa. Sosiaalisen median ja verkkoympäristön hyödyntäminen sanomalehdissä on tehnyt teatterista keskustelemisen entistä moniäänisemmäksi.

Sanomalehti on Suomessa mediana edelleen vahva mielipidevaikuttaja, vaikka sen asema on digitalisoitumisen myötä muuttumassa. Tilaa teatteria tai ylipäätään taidetta koskevaan kirjoitteluun on hyvin vähän. Tämä nostaa esiin kysymyksen siitä, onko sanomalehdissä ylipäänsä keskustelua teatterista. Lehdistökatsauksessa ymmärretään teatteri kiinteänä osana kulttuurikeskustelua. Katsauksessa on pyritty näkemään laajempia yhteyksiä, joissa teatterin ja kulttuurin merkityksestä lehdistössä puhutaan.

KESKUSTELUN LÄHTÖKOHTANA TULOSELLISUUDEN AIKA

Ehkä teatterin ei pidäkään mennä eteenpäin vaan taaksepäin, --- riisua pois kaikki turha.

(Mikko Roiha, Suomen Kuvalehti 4/2014)

Sanomalehti keskusteluareenana

Teatteri näkyi vuonna 2014 sanomalehdissä monipuolisesti. Paikallislehdet ovat ammattiesitysten lisäksi kiinnostuneita harrastajateatteriesityksistä sekä oman alueensa kulttuuritapahtumista ja vaikuttajista. Esittävän taiteen muodoista selvästi aiempaa enemmän esillä olivat stand up ja nukketeatteri. Teatterin suomalaisissa sanomalehdissä saama palstatila on kuitenkin marginaalista. Syvemmälle keskustelulle ja varsinkaan kritiikeille ei ole tilaa. Sanomalehti mediana tunnustaa nykyajan visuaalisuuden vaatimuksen ja mahdollisuudet, jotka liittyvät teatterista uutisointiin. Kuva on esimerkiksi yksittäisiä esityksiä koskevissa lehtijutuissa tärkeä ja usein sille annetaankin paljon tilaa.

Toisaalta sanomalehdissä on havaittavissa lisääntyvää intermediaalisuutta. Ilmiöllä on kaksi mahdollista vaikutusta teatterijournalismin kannalta. Toisaalta se murentaa sanomalehdissä journalismin portinvartijoiden asemaa mahdollistaen teatterikeskustelun muillekin kuin kulttuuritoimittajille. Toisaalta se taas palvelee verkkoympäristössä kasvottomasti muotoilluilla kommentteillaan median mahdollista sensaatiohakuisuutta.

Teatterialan vaikuttajat ja toimittajat pääsivät ääneen sanomalehtitilan niukkuudesta huolimatta. Usein tällaisia paikkoja olivat henkilöhaastattelut ja kolumnit. Vuonna 2014 henkilöhaastatteluissa

dominoivat näyttelijät, joiden haastattelut olivat sisällöltään pääsääntöisesti pintapuolisia. Sen sijaan ohjaajilta kysyttiin useasti mielipiteitä teatterin tilasta yhteiskunnallisessa ja poliittisessa mielessä. Ahkerimpia kulttuurikeskustelua koskevien kolumnien kirjoittajia olivat toimittajien lisäksi kirjailijat.

Uudet teatterimuodot – taloudellisen niukkuuden luoma mahdollisuus vai pakko?

Vallalla olevat yhteiskunnalliset arvot heijastuvat lehtikirjoituksiin. Keskustelu taiteen ja teatterin tilasta oli erityisen vilkasta vuoden 2014 alussa. Niihin aikoihin julkaistut teatterien omat katsojatilastot edellisvuodelta nostattivat pintaan keskustelua teatterin keinoista selvittää ilmiselvästi katsojavajeesta ja taloudellisesta ahdingosta. Vuoden aikana puhututti erityisesti se, millaista tulostavasta teatterilta voidaan odottaa. Sanomalehdissä pohdittiin, millainen taide ylipäänsä on yhteiskunnalle tarpeellista ja millaiset teatterin muodot vievät teatteria eteenpäin Suomessa. Erilaisia ratkaisuja, kuten yhteistuotantoja ja soveltavan teatterin muotoja, pyöriteltiin ja mielipiteitä löytyi puolesta ja vastaan.

Mielenkiintoisen taustan teatterikeskustelulle antaa Helsingin Sanomien artikkeli 20.1., jossa kysyttiin teatterialan asiantuntijoilta, millainen suomalainen näyttämötaide on vuonna 2025. Haastateltuja asiantuntijoita olivat Teatteri Takomon taiteellinen johtaja Akse Pettersson, teatterityön professori Pauliina Hulkko, Joensuun kaupunginteatterin johtaja Vihtori Rämä, freelance-ohjaaja Hilikka-Liisa Iivanainen ja Tutkivan teatterityön keskuksen silloinen johtaja Mika Lehtinen. Raha nousi jutussa teatteria eniten koettelevimmaksi haasteeksi. Todettiin, että raha todennäköisesti sanelee monia ratkaisuja, mutta ei ehkä sittenkään ratkaise kaikkea. Artikkelissa oli positiivinen sävy sen esiin nostamista haasteista huolimatta:

Vaikka taiteen elintilan kaventumisesta puhutaan nyt paljon, suomalaisen teatterin lähitulevaisuus ei näytä synkältä. --- Hyvinvointivaltioon luotu laitosteattereiden verkko natisee liitoksistaan, mutta kentälle ilmestyy jatkuvasti uusia, ketteriä toimijoita, jotka uudistavat niin sisältöjä ja estetiikkaa kuin teatterin katsojasuhdettakin. (HS 20.1.)

Muutos ei jutun mukaan tuhoa kaikkea, vaan muodostaa uusia teatteria tulevaisuudessa määritteleviä muotoja. Näistä rahan sanelemista ratkaisuista nostettiin esiin erityisesti teatterin yhteistyö hoiva-alojen kanssa sekä teattereiden väliset yhteistuotannot.

Näkyvimmin yksittäisistä vuoden 2014 yhteistuotantoesityksistä nostettiin lehdistössä esille Teatteri Telakan, Teatteri Vanhan Jukon ja virolaisen Rakvere Teaterin kansainvälinen esitys *Köök*. Yhteistuotannoilla oli lehtikirjoittelussa kannattajansa ja kriitikonsa. Näkyvimmin niiden puolesta puhui ohjaaja Mikko Roiha, jolla on tällä hetkellä vankka asema mielipidevaikuttajana Suomen teatterikentällä. Osittain se liittyy hänen ulkosuomalaisuuteensa, sillä Berliinissä asuva Roiha edustaa kotimaiselle teatterikentälle toiseutta. Laajassa Suomen Kuvalehden 4/2014 jutussa Roiha vertaa suomalaista teatterikulttuuria Berliiniin määrittäen samalla, mitä suomalainen teatteri on ja mitä se ei ole.

Suomessa kaikki loppuu lyhyeen, teatteriesitykset ja teatterikäsitteet, kohut ja keskustelut. Kun yksi alkaa käyttää videoita tai tehdä musiikkiteatteria, kaikki tekevät sitä kohta. Täällä brechttiläinen teatteriperinnekin elää edelleen vahvana, uuden rinnalla. Teatteri on kerroksellista. (SK 4/2014.)

Kun Roihalta kysyttiin hänen luonnehdintaansa suomalaisesta teatterista, hän vastasi:

Inhimillisistä, ajankohtaisista aiheista tehtyjä ihmissuhteenäytelmiä. Huoli- ja hoivateatteria. Suomalainen teatteri on koko ajan hirveän huolissaan kaikesta, mielenterveyspotilaiden tilasta, sairaanhoidon tilasta, syrjäseutujen tilanteesta, kaikesta, koko yhteiskunnasta. (SK 4/2014.)

Radikaaleimpana voidaan nähdä Mikko Roihan kommentti, jonka mukaan hän toivoisi, että suomalaiselta kulttuurilta leikattaisiin kunnolla ”koska ne ei ole käyttäneet kekseliäisyyttään teatterin uudistamiseksi”. Hänen mukaansa laitosteatterit ovat jo ”saattohoitovaiheessa” ja että ”pelko estää lähtemästä uudistamaan teatteria”.

Toimittaja Ilkka Kuosmanen (Savon Sanomat 12.2.) pohti kolumnissaan, onko Mikko Roihan kritiikille perusteita. ”Todennäköisesti on”, hän totesi ja jatkoi, että teatteri pelaa tuttuudella ja hoivamentaliteetilla, jotta se pysyisi väleissä sekä kuntapäätäjien että oman kukkaronsa kanssa. Kyseessä on Kuosmanen mukaan broilerisuikaleharha, jossa kysyntä alkaa hiljalleen kohdistua teatterissakin siihen, mitä on eniten. Kohta saamme kaikki hunajamarinoitua kakkosluokan tavaraa, koska emme osaa vastustaa sitä ja vaatia parempaa.

Mikko Roiha itse jatkoi teatterin tilan pohtimista ruokavertailuin. Kalevan jutussa 24.10. Roiha argumentoi, ettei katsojalle tarjota koko voileipäpöytää, koska teatterit eivät kierrä.

Tarjolla on hampurilaisia, ranskalaisia ja pitsaa, sillä niitä menee eniten. Ehkä karjalanpiirakka munavoilla myös. Pöydästä puuttuvat muut maut. (Kaleva 24.10.)

Yhteistuotantojen kriitikkojakin löytyi. Muun muassa Helsingin Sanomien toimittaja Suna Vuori näki 16.1. näkökulmassaan yhteistuotannot niukkuudesta johtuvana pakkona. Vuori tunnusti kiertämisen edut esimerkiksi harvaan asuttujen seutujen kannalta. Kuitenkin uhkakuvina Vuori näki vanhan näivettymisen ja näytelmätarjonnan kaventumisen. Pääkaupunkiin keskittyvän lehden näkemys on täysin päinvastainen kuin Roihan, jonka mukaan teatterien välinen yhteistyö on avain teatterin tarjonnan monipuolistumiselle.

Todennäköisesti Mikko Roihan luonnehtimalle huolestuneelle teatterille on suomalaisessa yhteiskunnassa henkistä tilausta. Esimerkiksi Kansallisteatterin Kiertuenäyttämö kiersi vanhainkodeissa (Karjalainen.fi 14.1.) ja toteutti vankiloissa kiertävän näytelmän *Aikaero*, joka perustuu elinkautisvankien kirjoittamiin teksteihin (esim. HS Nyt-liite 28.2.) Muitakin hoivateatterin muotoja nähtiin. Etelä-Saimaa uutisoi 24.11. otsikolla ”Taiteesta terveydenhoitaja”, että Kaakkois-Suomeen palkataan läänintaiteilija lisäämään yhteistyötä taiteilijoiden sekä sosiaali- ja terveystieteiden kesken.

Hoivateatteriinkaan ei sen positiivisista vaikutuksista huolimatta suhtauduttu lehtien sivuilla täysin kriitikittömästi. Taideväkeä huolestutti teatterin yhteiskunnallisen roolin muutos, jolloin sille lankeaa tulosvastuullinen tehtävä hyvinvoinnin ylläpitäjänä. Teatteria vuonna 2025 visioineessa jutussa Pauliina Hulkko kommentoi:

Pitäisi pohtia, luodaanko nyt edellytyksiä sille, että teatteri ulottuisi erilaisille elämän alueille ja erilaisiin sosiaalisiin todellisuuksiin ilman välitöntä tulosvastuuta. Kohdassa, jossa yhteiskunta lakkaa pitämästä huolta kansalaisistaan, teatteriesityksistä tulee huolehtivia, osallistavia ja hoivaavia. (HS 20.1.)

Helsingin Sanomien Lauantaiesseessä 24.5. toimittaja Kaisa Viljanen käsitteli hyvinvointitaidetta laajasti. Hän kirjoitti, että hyvinvointitaidteen tämän hetkisellemuodikkudelle on nykyään selkeät syynsä. Verovaroin maksetun kulttuurin pitäisi olla kaikkien saavutettavissa.

Talouselämyksessä on entistä vaikeampi kestävästi perustella, miksi kalliita taidelaitoksia pitäisi yhteisesti ylläpitää, jos niitä käyttävät vain hyvätuloiset keski-ikäiset. (HS 24.5.)

Samassa esseessä läänintaiteilija Anniina Aunola kommentoi, että tiukka nykytaide nähdään helposti hyvinvointitoiminnalle vastakkaisena. ”Vaikka taide kuohuttaisi, voi sillä silti olla yhteisölle valtavan positiivinen merkitys” (HS 24.5.). ”Taide ei enää itseisarvona kiinnosta, vaan se on tärkeää vain jos se työllistää”, kirjoitti Aamulehden toimittaja Anne Välinoro. ”Taiteilijatkin ovat nöyrytyneet ajatukselle, että teoksen pitää taipua vaikkapa ihmisten auttajaksi. Siksi hoivataide on suosittua.” (AL 2.8.)

Miehet ja naiset puheenvuoroinen

Vuonna 2014 sanomalehdissä nousivat teatterikentän miesten puheenvuorot enemmän esille kuin naisten. Tämä näkyy esimerkiksi Mikko Roihan, Lauri Maijalan ja Juha Hurmeen runsaassa näkyvyydessä vuonna 2014. Ilmiö on toistuva esimerkki sukupuolittuneisuudesta, joka ilmenee myös Teatterin tiedotuskeskuksen [Teatteritilastoista 2013](#).¹ Teatteriin kirjoittavat ja ohjaavat miehet, vain vajaa kolmannes on naisia. Teattereiden suurten näyttämöiden ohjaajista 61,1 % miehiä. Lehdistössäkin painoarvoa annettiin miespuolisten toimijoiden teatteria koskeville puheenvuoroille.

Esimerkiksi lehdistö antoi vuonna 2014 tilaa ohjaaja Lauri Maijalan henkilöhaastatteluille, joissa hän pääsi kertomaan näkemyksensä teatterin nykytilasta. Aamulehden haastattelussa 11.2. Maijala sanoi, että teattereiden pitäisi keskittyä ensisijaisesti olemaan taidetalo eikä työpaikka.

”Teatterikentän kuumien nimi”, Lauri Maijala kommentoi:

Aivan liian paljon tehdään yleisöä kosiskelevaa teatteria, vailla sen syvempää sanomaa, jotta salit täytyisivät. Taiteilijat uskaltavat pikkuhiljaa taas ottaa vastuuta taiteen tehtävästä. Tämä tarvitsee kuitenkin ennen kaikkea rohkeutta ja toki rahaakin. Mutta kyllähän rahaa on, kysymys rakenteista, siitä mihin julkista rahaa ohjataan.
(Kansan Uutiset 17.1.)

Poikkeuksen miesvaltaiseen taide- ja kulttuurikeskusteluun teki Taideyliopiston rehtori Tiina Rosenberg, joka henkilönä oli näkyvästi esillä vuonna 2014. Rehtorina hän puhui muun muassa taideopetuksen tärkeydestä suhteessa vaikeisiin taloudellisiin aikoihin:

---

¹2013 Teatteritilastot: http://www.tinfo.fi/dokumentit/teatteritilastot_2013_web_2908141513.pdf

Tietysti voi sanoa, että taidekoulutus tuottaa numeroilla mitattuna taloustappiota. Mutta toisaalta tuotamme henkistä kasvua ja hyvää. Ja eivätkö ihmiset, jotka voivat hyvin taiteen tekemisestä tai kokemisesta, luo tuottavuutta ja tavalla tai toisella hyödytä kansakuntaa kokonaisuutena? (SS 14.1.)

Tiina Rosenberg oli myös yhtä mieltä Lauri Maijalan kanssa, että suomalaisestakin yhteiskunnasta kyllä löytyy varoja, mutta niitä ei kohdenneta demokraattisesti.

Kyllähän kapitalistisessa yhteiskunnassamme rahaa on --- Kysymys vain on siitä, ketkä mihinkin yhteistä rahaa jakavat. Nykyään niitä ei kohdenneta niille tahoille, jotka ovat kaikkein tärkeimpiä henkisen hyvinvoinnin kannalta. Demokraattista keskustelua ei käydä missään. Vallitsevasta arvokeskustelusta ovat totaalisesti unohtuneet sivistys, taide ja kulttuuri, demokratia sekä koulutus. (Kansan Uutiset 24.1.)

Pintapuolisissa näyttelijöiden henkilöhaastatteluissa poikkeuksen teki Anu Hälvä-Sallinen. Hän otti kantaa teattereiden työsuhdekäytäntöihin merkkipäivähaastattelussaan, joka oli otsikoitu muun muassa Kalevassa 30.6. ”Blondista tuli teatterin kriitikko”. Hälvä-Sallinen kaipasi teattereihin enemmän produktiokohtaisia kiinnityksiä.

Taidepolitiikka vaikenee

Vuonna 2014 taidepoliittinen keskustelu oli hyvin hiljaista. Syyksi tälle voidaan nähdä tulevat eduskuntavaalit. Sama ilmiö koettiin kevään Europarlamenttivaaleissa, joiden yhteydessä mikään kulttuuripolitiikan teema ei noussut esiin.

Poliitikot eivät juuri ole halunneet ottaa kantaa kulttuurin tilaan. Baltic Circle -teatterifestivaalin ohjelmiston osana järjestetty Suomen taidepoliittinen tapahtuma antoi poliitikoille mahdollisuuden esittää puolueidensa kulttuuripoliittisia linjoja. Tapahtuma raportoitiin Helsingin Sanomissa 11.11. otsikolla ”Puolueiden kulttuurilinjat hukassa”. Vaikka tapahtumassa yleisö vaati puhujilta konkreettisuutta, vastaukset olivat ympärilyöreyttä. Helsingin Sanomat kirjoitti, että ”kulttuurikenttää yritetään olla suututtamatta vaalien alla”. Ainoastaan perussuomalaisen Juho Eerolalla oli selkeä kanta. Hän olisi valmis leikkaamaan taiteilijoiden apurahat. Eerola perusteli kantaansa siten, että Aleksis Kivikin kirjoitti suuressa köyhyydessä. (HS 11.11.)

Myöhemmin Eerolan puheita pehmenneltiin. Aamulehdessä 17.12. perussuomalaisten kansanedustaja Ritva 'Kike' Elomaa kommentoi, ettei hyväksy apurahajärjestelmän romuttamista. ”Suomessa ei tunnuta tajuttavan sitä, kuinka merkittävä asia luova ala on koko maalle”, Elomaa sanoi. Jutun kommenttina toimittaja Pekka Kymyläinen kirjoitti otsikolla ”Niin näkemykset muuttuvat”, että todennäköisesti tähän mennessä perussuomalaisten keskuudessa apurahataiteilijoiden kovimmat arvostelijat on nyt komennettu hiljaisiksi. ”Kohta julkaistava perussuomalaisten eduskuntavaaleihin tähtäävä kulttuuriohjelma saattaa vielä yllättää monet.” (AL 17.12.)

Toisenlainenkin näkökulma hiljaiseen kulttuurikeskusteluun vuonna 2014 esitettiin. Näтын yliopistolehtori ja Tampereen Teatterikesän taiteellisen valintaraadin jäsen Mikko Kanninen kirjoitti festivaalien alla Aamulehdessä 3.8., että tehokasta taide- ja kulttuuripolitiikkaa ei Suomessa yksinkertaisesti osata tehdä. Kirjoitus myös nosti esiin saman epäkohdan varojen kohdentamisessa, josta Lauri Majjala ja Tiina Rosenberg myös puhuivat.

Yritys ja rahoitusmarkkinoiden edunvalvojat viljelevät kaiken aikaa mielikuvia väistämättömästä, niukemmasta valtiontaloudesta, jossa taiteen ja kulttuurin tukemiseen verorahoista ei yksinkertaisesti ole enää varaa. Poliitiikkaa on tehty näiden mielikuvien ehdoilla. Varsinaiset kulttuurista tehdyt selvitykset sen sijaan eivät juuri vaikuta poliittisiin päätöksiin

Taiteen ja kulttuurin osuus oli valtionbudjetista vuonna 2013 noin 434 miljoonaa euroa, ja siitä 52 prosenttia rahoitettiin veikkausvoittovaroilla. Verorahoja taiteeseen ja kulttuuriin meni siis noin 208 miljoonaa euroa. Vertailun vuoksi yritysavustuksia maksettiin samana vuonna lähes 670 miljoonan euron edestä.

Jos ajatellaan tätä valtion toteuttamaa rahapolitiikkaa tehokkuuden tai työllistymisen kannalta niin tiettyjen tutkimusten mukaan näiden lukujen pitäisi olla täysin päinvastoin. (AL 3.8.)

Ongelmana voi myös olla se, etteivät kulttuuriväki ja poliitikot osaa kohdata toisiaan. Toimittaja Pirjo-Liisa Niinimäki peräänkuulutti taideväkeä pitämään ääntä itsestään, sillä muuten taiteilija-apurahojen lakkautusajatukset yhteiskunnassa leviäisivät entisestään (Satakunnan Kansa 8.12.).

Poliitikon ja taideasiantuntijan roolit tuntuvat myös sekoittuvan toistuvasti kulttuuripoliittisessa keskustelussa. Todellisuudessa kyse on siitä, minkä joensuulainen kirjailija Tuula-Liina Varis

ilmaisi Kansan Uutisten kolumnissaan: poliitikkoja ei haluta kertomaan mielipidettään taiteesta, vaan poliittisia tekoja.

Keskustelua halutaan kulttuuripoliitikasta, joka ei ole maku- eikä tykkäämiskysymys. Taiteen autonomia ja vapaus on säädetty Suomen perustuslaissa, eikä sen sisältöä ja suuntia ole tarkoitettu poliitikkojen ohjailtavaksi. --- Tieteelle ohjataan rahaa luottaen tutkijoiden asiantuntemukseen. Miksi taiteen kohdalla kansanedustajalla pitäisi olla jokin ”taidenäkemys”, josta hänen pitäisi osata taiteen tekijöiden kanssa puhua? (Kansan Uutiset 1.12.)

Sanomalehdissä vuonna 2014 poliitikon mielipiteellä taiteesta oli kuitenkin väliä, ainakin heidän julkisuuskuvalleen. Tämä tuli todistetuksi, kun tuore kulttuuri- ja asuntonministeri Pia Viitanen ilmoitti utuisesti kuvitetussa henkilöhaastattelussa Helsingin Sanomissa 5.5. haluavansa työhuoneensa seinälle kissataulun. Haastattelu aiheutti arvostelun ryöpyn. Toimittaja Aapo Mentulan mukaan kritiikin laajuus oli aivan uudella tasolla (Etelä-Saimaa 11.5.). Irvailu Viitasen haastattelun perusteella oli todennäköisesti hyvin helppoa, sillä haastattelun tyyli oli raflaava. Lehdistö myös tuomitsi ministeri Viitasta koskevan pilkan (mm. Etelä-Saimaa 11.5., Keskiuomalainen 10.5. ja Helsingin Sanomat 8.5.). Puolustajien mielestä ministerin tehtävä ei ole olla taideasiantuntija vaan poliitikko. Ilmiö ministeri Piia Viitasen ympärillä kertoneekin enemmän mediailmastosta kuin Viitasesta itsestään (Etelä-Saimaa 11.5.).

Vaikka poliitikoilla oli mahdollisuus esittää kulttuuripoliittisia näkemyksiään, keskustelua syntyi hyvin vähän. Tästä voi syyttää myös vähä-äänistä kulttuuriväkeä, joka tekee töitään ilmeisessä hiljaisuudessa. Esiin lehdistössä nousevat sivuseikat ja julkisuuskuvat kuin hedelmällisen kulttuuripoliittisen keskustelun sijaan.

Taiteen sananvapaus ja sensuurin tuoma turva

Sovinnaisen taiteen ja viihteen rinnalla nähtiin myös normeja rikkovia esityksiä. Lehdistössä vuonna 2014 taiteen sananvapaus nousi esiin alastomuusteeman yhteydessä. Helsingissä Baltic Circle -festivaalilla sensuroitiin hollantilaisen taiteilijan Dries Verhoevenin performanssiteos, jossa esiintyi 83-vuotias alaston nainen.

Tapaus aiheutti uutisointia päivälehdissä. Muun muassa Savon Sanomat otsikoi 18.11. ”Taiteen vapaus hävisi”. Demokraatti raportoi muiden lehtien tavoin Helsingin apulaiskaupunginjohtaja Ritva Viljasen kannanottoa, jossa Viljanen sanoi: ”Sananvapauteen kuuluu myös se, että sana voi ärsyttää, vimmastuttaa tai herättää pahennusta, mutta se ei kuitenkaan ole riittävä peruste sananvapauden käytön kieltämiseen.” (Demokraatti 18.11.)

Lehdistö suhteutti sensuuritapauksen kuitenkin niin, että tapaus oli ennen kaikkea kansallinen häpeä eikä lainkaan niin suuressa määrin osoitus taiteen sananvapauden kapeudesta. Suomi oli jälleen muita maita huonompi. Kahdeksassa muussa kaupungissa Suomen ulkopuolella Dries Verhoevenin esitys oli saatu esittää ilman sensuuria. ”Meillä se ei onnistunut. Se ei ole kunniaksi Suomelle” (SS 18.11.).

Lisäksi lehdistö pohti, toimiko esitykseen puuttunut poliisi oikein. Helsingin Sanomat haastatteli 17.11. julkisoikeuden yliopistolehtori Pauli Rautiaista, joka piti ”teoksen kieltämisessä suurimpana ongelmana epäselvästi muotoiltua sukupuolisiveellisyuden kriminalisointipykälää”. Kuitenkin Rautiainen kommentoi, että 1990-luvun puolivälissä perustuslakiin lisättiin erillinen maininta siitä, että taiteen sananvapaus on turvattu. ”Meillä on konservatiivinen ilmapiiri, joka ajautuu helposti taiteen kanssa vastakkain.” Rautiaisen mukaan Suomessa on nuori ihmisoikeuskulttuuri, mikä näkyy myös ohuena taiteenvapautena. (HS 17.11.)

Lehdistö tyytyi raportoimaan kohun ympärillä vallinneita mielipiteitä. Muun muassa Baltic Circle -festivaalia johtanut Eva Neklyaeva kommentoi:

En osannut odottaa, että kauteni johtajana päätyisi tällaiseen. Aloitimme festivaalin *Suomen Taidepoliittisen tapahtuman Huippukokouksella*, joka osoitti, miten heikko taloudellinen tilanne taiteilijoilla on. Nyt festivaali päättyi teokseen, joka osoitti, miten heikko juridinen asema taiteilijalla myös on. (HS 17.11.)

Lehdistö otti tapauksen yhteydessä hyvin vähän kantaa taiteen sensuuriin Suomessa. Julkaistut näkökulmat olivat tapahtumien kertauksia ja latteita pyörittelyjä, joissa esimerkiksi todettiin, ettei evoluutio ole hävittänyt eläintä meissä (mm. HS 18.11.). Myöskään lehdistö ei käsitellyt juuri lainkaan sitä, mitä sensuroidulla teoksella haluttiin sanoa. Ainoastaan Helsingin Sanomat avasi teoksen tarkoitusta kiinnittää huomiota mainoskuvaston ihannoimaan nuoruuteen. (HS 17.11.) Kohu jätti niin taideteoksen tulkinnan kuin taiteilijan sananvapauden varjoonsa.

Dries Verhoevenin performanssiteoksen sensuuritapaus osoitti, että vuonna 2014 konservatiivinen ilmapiiri ei ollut valloillaan ainoastaan pääkaupungin ulkopuolella. Alkuvuodesta oli Oulussa kuohuttanut *Riisuttuna*-tanssiteos. Lehdistö raportoi valtakunnallisesti keskustelua ja vääntöä muun muassa esityksen ikärajoituksesta. Lehtikirjoittelu keskittyi tässäkin kohun ympärille, eikä syvemmistä teemoista juuri puhuttu. Koreografi Satu Tuomisto pääsi kuitenkin avaamaan teoksensa sanomaa Helsingin Sanomissa:

Meidät on kuorutettu kaikenlaisilla suojamuureilla. Aloin miettiä, mikä ihminen on kaiken sen alla. --- Periaatteessa on helpompi riisua vaatteet kuin kaikki muu: roolit, käyttäytymismallit ja odotukset. (HS 18.2.)

Teatterikeskustelussa alastomuuden ympärillä kohtaavat kaksi kulttuurikäsitystä. Se, mikä on teatteriväen mielestä kantaaottavaa, ei katsojien mielestä välttämättä edusta hyvää makua. Esimerkiksi hoivateatterin muodot sopivat paremmin nykyajan epävarmuuteen kuin alastomuus. Yhteiskunta tarvitsee turvaa, jolloin sitä haetaan jopa sensuurilla. Alastomuus ja paljaana oleminen ilman minkäänlaisia suojamuureja on vaikeaa.

Lehdistö turvautuu viihderaportointiin ja kohuihin, jolloin taide-, kulttuuri ja teatterikeskustelua käydään rahan ja sensaatioiden ehdoilla, koska niille saadaan lehdistössä tilaa.

Teatteritekojen Juha Hurme

Teoilla vaikuttaa usein olevan enemmän merkitystä kuin puheella myös lehdistössä. Teatteriohjaaja Juha Hurmeen vuosi 2014 oli äärimmäisen työteliäs ja se näkyi lehtiartikkeleiden määrässä, jotka käsittelivät muun muassa hänen Suomi-trilogiansa esityksiä ja vaellusesitysten Operaatio Paulaharjua sekä romaaniensa Nyljetyt ajatukset. Demokraatin toimittajan Rolf Bambergin (3.4.) mukaan Hurmeen työtahti oli ”pyöräyttävä”. Keskipohjanmaan verkkosivuilla (7.3.) Jussi Kareinen kiteyttää: ”Juha Hurme on yksi suomalaisen teatterin omaäänisimmistä ja kiinnostavimmista tekijöistä. Hänen teatteritaiteensa pohjana on syvä tuntemus ja laaja yleissivistys.” Hurmetta koskeva lehtiutisointi oli materiaalin perusteella pääsääntöisesti positiivista ja myös kunnioittavaa. Toki hänen ohjaustyönsä Lahden kansanopistoon sai pientä arvostelua (mm. Aamulehti 17.4.).

Hurme on teatterikentän outolintu, joka toimii vakavien aikojen tervehdyttävänä vastavoimana. Nykyajan vakavuudessa ja huolestuneessa ilmapiirissä hän voi sanoa, että ”teatterin pitää olla julmetun hauskaa!” (Aamulehti 3.3.) Europaeuksen kritiikissä Suna Vuori kirjoittaa:

Kovenevien kaupallisten paineiden ajassa Juha Hurme tekee teatteria, joka on myötätuntoista, tarkkanäköistä ja keskustelevaa, mutta samalla niin tinkimätöntä ja henkilökohtaista, ettei kerjää hyväksyntää itsensä ulkopuolelta. Antautuva katsoja ei voi kuin avata sydämensä, nauraa ensin ja itkeä sitten. (HS 2.3.)

TEATTERITALOT MIELENKIINNON KOHTEINA

”Miun veroeurot eivät enää Lappeenrantaan jää. Annan mieluummin ne suosiolla Kreikkaan. --- Pitäkää tunkkinne ja hyvästi.”
(Lukija, *Etelä-Saimaa* 24.5.)

Vuonna 2014 ympäri Suomea oli käynnissä teatterirakennuksien korjaus- ja rakennusvaihe. Monien kaupunkien teatterit olivat evakossa tilapäistiloissa ja monilla oli muutto edessä. 1960-70 -lukuilla rakennetut teatterit kärsivät sisäilma- ja homeongelmista sekä puutteellisista tiloista. Teatteriremontti alkoi muun muassa Turussa, Porissa, Rovaniemellä ja Imatralla. Kokonaan uuden teatterirakennuksen rakentaminen Lappeenrannan kaupunginteatterille on jo käynnissä. Espoon kaupunginteatterille uudisrakennus on ollut pitkään suunnitteilla. Vuoden onnistuja oli Kuopion kaupunginteatteri, jonka remontti valmistui sekä aikataulun että budjetin mukaisesti.

Laitosteattereita koskeva uutisointi jätti alleen auttamattomasti ryhmät, jotka toimivat ilman tiloja. Teatteria tehtiin luovissa kohteissa, kuten esimerkiksi yksityiskodeissa Teatterikoneen projektissa *Olemme kotona* (KS 23.1.) tai kiertäen kaupunkikeskuksen lisäksi Itä- ja Pohjois-Suomen syrjäseuduilla kuten Vaara-kollektiivi (Kaleva 11.1.). Teatterirakennuksia koskevat ratkaisut kiinnostivat lehdistöä huomattavasti enemmän. Niiden ympärille kuitenkin punoutui teatteria taidemuotona arvottavaa keskustelua.

Tapausesimerkki: Lappeenranta

Teatteritalojen väistöratkaisut ja niistä koskevat kustannuskulut kiinnostivat paikallislehdistöä. Erityisesti teatterien tilanne kiinnosti lehdistöä Lappeenrannassa, Kuopiossa ja Turussa.

Ylivoimaisesti kuumimpana teatteritaloa koskeva keskustelu kävi Lappeenrannassa, jossa uutta teatterirakennusta rakennetaan Iso-Kristiinan ostoskeskuksen yhteyteen. Lappeenranta on noussut aiempienkin Teatterin tiedotuskeskuksen lehdistökatsauksien aiheeksi. [Vuonna 2012](#) lehdistössä pohdittiin katsojalukuja, jotka olivat jääneet alhaiseksi. Tuolloin Lappeenrannan kaupunginteatterin johtajan Jari Juutisen ohjelmistovalintoja kyseenalaistettiin.² [Vuonna 2013](#) puolestaan puhututtivat niin ikään uutiset uudisrakennuksen toteutumisesta.³ Kiiwas teatterikeskustelu jatkui Lappeenrannassa myös viime vuonna. Siihen liittyi myös mahdollinen Lappeenrannan kaupunginteatterin johtajavaihdos.

Lappeenrannan vuosi oli alkanut huonosti esitysten peruutuksilla, jotka paikallislehdistö säntillisesti noteerasi. Maaliskuuhun mennessä esityksiä oli peruttu jo 19 kappaletta (Etelä-Saimaa 29.3.). Keskustelua vauhditti toukokuun lopussa julkaistu uutinen, jonka mukaan Lappeenrannan kaupunginteatterin rakennuskustannukset ylittyisivätkin alkuperäisestä ”miljoonilla” (Etelä-Saimaa 23.5.). Uutinen aiheutti lehdessä kiivaan palauteryöpyn. ”Teatterin miljoonat homekoulujen remontteihin”, vaadittiin mielipidekirjoituksissa (Etelä-Saimaa 24.5.). Estarit-tekstiviestipalstalla 28.5. ehdotettiin ratkaisuksi Lappeenrannan kaupunginteatterin ja Imatran teatterin yhdistämistä.

Etelä-Saimaa nostaa esiin hyvin paljon verkkokeskustelua ja uutisoi teatteria koskevat käännteet rajun dramaattisesti. Kun Etelä-Saimaa muutamaa päivää myöhemmin uutisoi, että kaupunginhallitus ei hyväksy teatterin rakentamisen kustannusten nousua, kaupunginhallituksen puheenjohtaja Risto Kakkola (sd.) ei ainakaan myöntänyt, että kaupunkilaisten raivostumisella olisi ollut asian kanssa mitään tekemistä (Etelä-Saimaa 27.5.). Kuitenkin mielipidekirjoituksissa päätös otettiin kansalaisaktiivisuuden riemuvoittona vastaan (Etelä-Saimaa 28.5.). Kesän aikana kuhina jatkui muun muassa märkien villaelementtien ympärillä (Etelä-Saimaa 14.6.). Verkon rakennusvillakeskustelua nostettiin painettuun lehteen 26.6.

Teatterirakennuksen puolestapuhujia oli, vaikkakin selkeänä vähemmistönä. Etelä-Saimaa oli jo 17. 1. julkaissut jutun, jossa Lappeenrannan kulttuurilautakunta oudoksui kaupunkilaisten kielteistä suhtautumista omaan teatteriin. Silloin huolestutti Tiina Pulkki (sd.) ”keskustelun muuttuminen

---

² Mikko Karvinen: Tulevaisuuden suunta? Lehdistökatsaus teatteriin 2012
http://www.tinfo.fi/dokumentit/tinfo_lehdistokatsaus_2012_0702131613.pdf

³ Minna Nurmi: Lehdistökatsaus teatterivuoteen 2013: Taiteen ja talouden taistelukentällä kurotellaan yli rajojen
http://www.tinfo.fi/dokumentit/lehdistoraportti_2013_1601141038.pdf

vastakkainasetteluksi.” Hänen mukaansa ”esimerkiksi väite ’vanhustenhoito kärsii, jos teatteri rakennetaan’ lietsoo kielteistä asennetta” (Etelä-Saimaa 17.1.).

Vastakkainasettelu Etelä-Saimaan sivuilla ja erityisesti mielipidekirjoituksissa kertoo myös kireästä tilanteesta säästövelvoitteiden aikana. Ehdotukseksi nousi, että säästösyistä pieni näyttämö jätettäisiin rakentamatta, tai se rakennettaisiin myöhemmin. Etelä-Saimaan päätoimittaja Eeva Sederholm otti pääkirjoituksessaan 1.7. kantaa teatteria koskevaan säästösuunnitelmaan:

Teatteriin liittyvä keskustelu kertoo tästä ajasta. Kaupunkilaiset ovat perinteisesti pitäneet teatteria yhtenä peruspalveluna. Nyt nihkeässä taloustilanteessa veronkorotusten kurimuksessa osa kyseenalaistaa kuitenkin koko laitoksen olemassaolon. Myös sisäilmaongelmista kärsivien Lappeenrannan ja Imatran teatterien yhdistämistä on spekuloitu.

Keskustelun juuret on helppo ymmärtää. Valtakunnallista huomiota saanut teatterihanke ei välttämättä innosta, jos samalla kouluja yhdistämällä säästetään teatteriin verrattuna pieniä summia. --- Kaupungille imagopuolen opetus on, että teatteri ei ole koko kansaa puhutteleva sana. Teatterin sijaan olisi kannattanut alun perinkin puhua vaikka kulttuurikeskuksesta. (ES 1.7.)

Pääkirjoitus puhuu sen ilmiön puolesta, joka teattereita on kohtaamassa tulevaisuudessa.

Teattereiden on tehtävä muutakin kuin teatteria tullakseen perustelluiksi nyky-yhteiskunnassa.

Lappeenrannan kaupunginteatterilla on selvästi jonkinlainen itsensä määrittelyn ongelma, jolloin se ei pysty perustelemaan kuntalaisille olemassaolonsa tarpeellisuutta.

Teatteria puolustavien ääni pääsi esiin, kun Lappeenrannan kulttuuriväki teki kannanoton pienen näyttämön puolesta. Lappeenrantalaisen teatteriohjaaja Lilja Fischerin mielestä oli hölmöä, että kulttuuri asetetaan vastakkain kaupungin muiden palvelujen kanssa. ”Päiväkoti ja teatteri eivät ole toisiaan poissulkevia asioita, molempia tarvitaan” (Etelä-Saimaa 5.7.).

Dramaattinen johtajanvaihdos?

Lappeenrannassa oli uuden teatterirakennuksen lisäksi toinenkin syy teatterikeskusteluun.

Lappeenrannan kaupunginteatterin johtajan Jari Juutisen kausi oli loppuillaan. Juutinen olikin lehdistön kiinteä mielenkiinnon kohde myös vuonna 2014. Muun muassa hänen ja Imatran teatterin johtajan Timo Rissasen verotiedot julkaistiin vieretysten Etelä-Saimaan kulttuurisivuilla 4.11.

Kun avoin teatterijohtajan paikka ei tuottanutkaan hakijaryntäystä, käytiin lehden sivuilla myös pientä hylätyksi tulemisen ihmettelyä, jonka sävy oli jopa melodramaattinen. ”Missä hakijat?”, kysyi lehti 8.10. ja 16.8. ”Eikö Lappeenranta kiinnosta?” Kenties näihin otsikoihin liittyi myös itseironiaa. Etelä-Saimaassa oltiin sitä mieltä, että avoin hakumenettely ei kenties ollut paras mahdollinen ratkaisu.

”Valinnan yllättävyyttä lautakunta vierittää asian uutisoinnin niskoille”, kirjoitti Etelä-Saimaa 18.12., kun kulttuurilautakunta oli valinnut Timo Sokuran uudeksi johtajaksi. Paria päivää aiemmin lehti oli uutisoinut näkyvästi, että ”seuraava johtaja on hyvin todennäköisesti” Iris Rannio (Etelä-Saimaa 13.12.). Valintauutisen yhteydessä kohumaisesti oli uutisoitu näyttelijöiden mielipide ”Näyttelijät pettyivät” -otsikolla. Timo Sokuran kommentti oli otsikoitu sanoin ”Vaihto kuohuttaa”. Sokura itse kommentoi valintaansa: ”En oletta tulevani töihin yhteen suureen onnelliseen perheeseen. Kyseessä on työpaikka, jossa kaikkia ei tarvitse rakastaa, mutta kaikkien kanssa on tultava toimeen.” (Etelä-Saimaa 18.12.)

Etelä-Saimaan teatterikeskustelun uutisointi on raportoivan lisäksi dramaattista vastakkainasettelua. Tosin samalla sen sisältö on erittäin moniäänistä. Leppoisien henkilökuvien ja esityspuffien ohella se nostaa mielellään esiin kuntalaisten verkkokeskustelua, joka käy ilmeisen kiivaana teatteriasian ympärillä.

Kuopio näyttää mallia

Samaan aikaan Kuopiossa Savon Sanomilla oli oma juttusarjansa, jossa seurattiin Kuopion kaupunginteatterin rakentumista vaihe vaiheelta. (Myös Lappeenrannan kaupunginteatterin rakentumista pystyi seuraamaan nettikamerasta. Etelä-Saimaa 12.2.) Remontin valmistuttua Savon Sanomat nosti 20.8. sivuilleen teatterirakennukseen tutustumaan päässeen yleisön ilahtuneita kommentteja. Myös kaupunginjohtaja Petteri Paronen kommentoi 20 miljoonan investointia:

Se on tällaisena aikana kova satsaus, mutta Kuopio on iso ja kasvava kaupunki, jolle kuuluu myös kulttuurista huolehtiminen. Tällä luodaan kaupunkikuvaa ja asukkaiden viihtyvyyttä. (SS 20.8.)

Valmis tulos kiinnosti myös muiden alueiden lehtiä. Remontin valmistuttua Aamulehti 26.9. kertoi Kuopion kaupunginteatterin remontin onnistuneen täydellisesti. Turun Sanomissa otsikoitiin 26.10.

”Kuopio näyttää mallia Turulle”. Kuopio kiinnosti Turkuja sen tulevan oman remontin takia. Lisäksi Kuopion ja Turun kaupunginteattereilla on samoja suunnittelijoita, ne ovat pitkälti samanikäisiä rakennuksia ja myös remonttitarpeet ovat samankaltaisia. (Turun Sanomat 26.10.)

Myös Etelä-Saimaa oli kiinnostunut Kuopion kaupunginteatterin remontista. Juttu oli otsikoitu lehdessä 2.9. ”Nuukailematta teatteri kuntoon.” Juttu peilaili hyvin Lappeenrannan kaupunginteatterin rakentamista koskevia kipupisteitä. Kuopion kaupunginteatterin johtaja Pekka Laasonelta oli selvästi kysytty savolaisten suhdetta remonttiin. Etelä-Saimaa kirjoitti: ”Laasonen mukaan myös Kuopiossa on ihmisiä, joiden mielestä teatteriin investoidut miljoonat olisi pitänyt käyttää johonkin tärkeämpään.” Jutussa Laasonen kommentoi: ”Silti kritiikkiä tuli yllättävän vähän. Kuopiossa teatteri koetaan tärkeäksi asiaksi.” (Etelä-Saimaa 2.9.)

Samassa jutussa Kuopion Pekka Laasonen myös kommentoi mahdollista pienen näyttämön rakentamista jättämistä Lappeenrannan kaupunginteatteriin. Hänen mielestään yksi näyttämö olisi puute: ”Jos iso katsomo on suureksi osaksi tyhjillään, hevosmiesten tietotoimisto levittää ikävää viestiä.” Laasonen kommentoi, että pienen näyttämön rakentamista jättäminen kertoo jotain kaupungissa vallitsevasta ilmapiiristä. (Etelä-Saimaa 2.9.)

***

Lehdistöseurannan jälkeen on vaikea sanoa, millainen teatteri-ilmapiiri Lappeenrannassa on vallalla. Vuoden 2014 lehdistöaineiston perusteella se näyttäytyi vastakkainasetteluna veronmaksajien ja päättäjien sekä veronmaksajien ja teatteriväen kesken. Etelä-Saimaa mielellään nostaa esiin verkkokeskustelun kärkkäitä mielipiteitä teatterin puolesta ja vastaan. Niillä on vaikutuksensa jopa toimittajien kolumnien sisältöihin.

Lehtikirjoitus välittää tietoa ja puhuu aina jollekin. Usein sen hahmottelema kuva teatterilehtikirjoittelun lukijakunnasta voi olla hyvin toista kuin mitä pelkän teatterikentän toimijat lukijoina olisivat. Lehtikirjoitus vaikuttaa siihen kuvaan, millainen asema lehden lukijalla on teatteriin. Lappeenrannassa asetelma vaikuttaa olevan joko hyvin jyrkästi teatterin puolesta tai hyvin jyrkästi sitä vastaan.

TEATTERIJOURNALISMIN TILA

Tähtiin typistetty

Taloudelliset paineet kohdistuvat selvästi myös lehdistöön. Tämä näkyy väistämättä teatteria koskevan lehtikirjoittelun sisällössä. Muun muassa samoja kritiikkejä tai henkilöhaastatteluja kierrätetään saman konsernin sisäisten lehtien kesken. Käytäntö on ja on ollut hyvin yleinen tapa luoda keskitetysti teatterijournalismia lehden sivuille. Otsikkoa saatetaan muuttaa hieman paikallislehteen sopivaksi, mutta usein juttuun liitetty kuvakin on täysin sama jopa kolmessa sanomalehdessä. Artikkeleiden kierrättämisen tyypistäviä vaikutuksia teatterijournalismiin käsiteltiin edellisessä, vuoden 2013 lehdistökatsauksessa.

Kehityssuunta vaikuttaa lehdistössä jatkuvan samana vuonna 2014. Käytän tästä esimerkkinä Aamulehden teatterikritiikkien tähtiasteikkoa, joka otettiin vuoden aikana käyttöön. Satunnaisia esimerkkejä Aamulehden antamista tähdistä, asteikolla yhdestä viiteen:

Helsingin kaupunginteatteri ja Kansallisteatteri: *Vanja-eno*: molemmille 4 tähteä

Kansallisteatteri: *Maaseudun tulevaisuus* 2 tähteä

Helsingin kaupunginteatteri: *Einsteinin rikos*: 3 tähteä

Teatteri Takomo: *Vain kauniit ja laihat naiset*: 3 tähteä

Teatteri Telakka: Juha Hurme, *Maailmankaikkeus*: 5 tähteä

Ryhmäteatteri: *Supernaiivi*: 3 tähteä

Kom-teatteri: *Vallankumous*: 4 tähteä

Pyynikin kesäteatteri: *Pirunpelto*: 2 tähteä

Pääsääntöisesti tähtiä jakavat Aamulehden kriitikot, mutta tähtiä kysyttiin myös katsojilta Mikko Kannisen ohjaamalle *Jatkuvaa kasvua* -esitykselle Tampereen teatterissa 7.2. Kolme katsojaa antoi tähdet 3, 4 ja 5. Tähtiä käytettiin ammattiesitysten lisäksi myös harrastajateattereihin. Kesän aikana kesäteatteriesityksiä arvostellessa annettiin esityksille tähtien sijasta ”kesäkatsojana” mansikoita. (Poikkeuksena *Pirunpelto*.)

Aamulehti on ainoa tämän katsauksen lehdistä, joka viljelee tähtiasteikkoa. Muun muassa Satakunnan Kansa julkaisee Aamulehden kanssa identtisiä kiertokritiikkejä, mutta jättää tähdet pois. Tähtien käyttäminen on yleistä arvostellessa elokuvia. Tähtien (tai mansikoiden) käyttäminen hetkellisyyteen ja ainutkertaiseen perustuvasta teatteriesityksestä kiteyttää teatterijournalismin tilan sanomalehdissä vuonna 2014. Tilaa syvemmille esitysten pohtimisille ei ole. On helpompaa ja

nopeampaa asettaa esitys tähtiasteikolle. Tällöin myöskään lukijan ei tarvitse syventyä esityksen arvioon. Otsikon, tähtien lukumäärän ja kuvan vilkaisu riittää.

Kaksi Vanjaa yhden iskulla

Typistäminen ja jopa sensaatiohakuisuus näkyi myös muiden lehtien kritiikeissä. Kansallisteatterin ja Helsingin kaupunginteatterin Vanja-enojen peräkkäiset ensi-illat tuottivat lehdistössä runsaasti tuplakritiikkejä. Esitykset innoittivat jo ennalta muun muassa Etelä-Suomen Sanomat 13.8. käymään ”titaanien taistelun” Kansallisteatterin ja Helsingin kaupunginteatterin välillä. Pisteitä tässä ”spekulatiivisessa teatterivertailussa” jaettiin muun muassa parhaasta musikaalista, klassikosta ja pikkujoulumeiningistä (”Ollaanpas rehellisiä: teatteri on monille vain tekosyy saada juoda väliajalla ylihinnoiteltua konjakkia”). Kansallisteatteri voitti lehtiartikkelissa järjestetyn kuvitellun kamppailun niukasti pistein 3-2.

Sen sijaan, että Vanja-enon esityksiä olisi arvioitu omina teoksinaan, tilaisuus tarttua vertailuun oli monelle lehdelle liian houkutteleva. Kyse voi olla sensaatiohakuisuuden lisäksi resurssipulasta, jolloin peräkkäiset ensi-illat kuitattuna samalla kritiikillä on oiva säästökeino. (Yhteiskritiikin julkaisivat mm. 20.9. Turun Sanomat, Aamulehti, Hufvudstadsbladet, Etelä-Suomen Sanomat ja Savon Sanomat samalla kierrätetyllä kritiikillä sekä Kaleva 28.9.) Kritiikin sisällä esityksiä arvoitettiin roolisuoritusten, käännöksen, lavastuksen ja ohjauksen tunnelman kesken, joiden perusteella yleensä toinen julistettiin voittajaksi tai sitten tuli tasapeli. Etelä-Suomen Sanomien kritiikissä Vanja-enoa esittäneiden Kristo Salmisen ja Santeri Kinnusen kasvot oli asetettu vastakkain kuin taistelun osapuolet kehässä.

Poikkeuksia *Vanja-enon* kritiikeistä löytyi. Kansan Uutisten Hannu Hurme argumentoi 26.8. vertailua vastaan: ”Kaksi erilaista *Vanja-eno* -esitystä antaa katsojalleen loistavan mahdollisuuden ymmärtää jotain olennaista mestarin luoman draaman tulkinnasta. Tämä on tärkeintä, tärkeämpää kuin paremmuusajattelu.”

Kulttuurijournalismin intohimovaje?

Mainion avauksen kulttuurijournalismin tilasta teki Helsingin Sanomien kulttuuritoimittaja Kaisa Viljanen alkuvuodesta. Hänen mukaansa kulttuurista kirjoittamista vaivaa intohimovaje.

Lauantaiesseessään Viljanen kirjoittaa:

Taide tuntuu väljähtyvän ennen kuin se pääsee paperille. Onko vika taiteessa vai kirjoittajassa? Jos näyttelijät, laulajat ja muusikot laittavat itsensä lavoilla peliin, pitää samaa vaatia myös kulttuuritoimittajalta. (HS 18.1.)

Kulttuurijournalismin ongelma kirjoituksen mukaan on sen raportointimainen luonne. Kaisa Viljanen peräänkuuluttaakin kriitikoilta ja kulttuuritoimittajilta intohimoa ja kykyä heittäytyä kirjoituksissaan. Tämä palvelee kaikista eniten yleisöä, jonka palveluksessa kulttuuritoimittaja on. Pyrkinessä kaiken kattavuuteen journalismi latistuu, jolloin se myös *unohtuu* helposti. (HS 18.1.)

Todennäköisesti kritiikin tila ei johdu kriitikoista itsestään. Kyse on sietämättömistä olosuhteista, jotka kurjistuttavat teatterijournalismia ja saattavat tehdä sen jopa mahdottomaksi. Myöhemmin aihetta kommentoi Helsingin Sanomissa 9.8. Minna Kristiina Linkala teatterikritiikkiä koskevan väitöskirjansa julkistamisen yhteydessä: ”Haastattelujen perusteella kriitikkojen mielipide on sellainen, että julkinen teatterikeskustelu on hävinnyt miltei kokonaan.” Uutisessa myös kerrotaan, miten kritiikeistä on nähtävissä teatteriarvosteluiden sisältöjen ohentumista. Linkala onkin soveltanut toimittaja Heikki Hellmanin ajatusta, että ”sanomalehtiin kirjoitettu kritiikki on siirtynyt esteettisestä tekstistä kohti journalistista tekstityyppiä.”

LOPUKSI

Teatterijournalismia sanomalehdissä analysoidessa on muistettava lehtien nopeasti muuttunut asema nykyajan mediaympäristössä. Sanomalehtien liiton tilaaman tutkimuksen mukaan puolet suomalaisista lukee sanomalehtiä älypuhelimella vähintään viikoittain. Saman tutkimuksen mukaan 26 prosenttia lukee lehtiä tabletilla. Kuitenkin paperisen sanomalehden katsotaan täyttävän lukijoiden tarpeet paremmin kuin digitaalinen versio. (Mm. Helsingin Sanomat 9.5.)

Älylaitteet mahdollistavat uutisoinnin intermediaalisuuden. Todennäköisesti myös keskustelu teatterista liukuu ja on jo osaksi liukunut verkkoympäristöön lehtiartikkeleiden kommenttikenttiin sekä sosiaaliseen mediaan. Tästä hyvä esimerkki viime vuodelta oli muun muassa *Maaseudun tulevaisuus* -esitykseen liittyen. [Ilta-Sanomien uutisen kommenttiosiossa](#) käytiin keskustelua hyvästä teatterista. Nimimerkki Nyt meni överiksi kirjoittaa, että ”Nyt on asia niin että menee teatteri vaihtoon”. Toisaalta Pappa 62 v kommentoi, että ”Kansallisteatterin ohjelmisto on ollutkin viime aikoina terävää draamaa, eikä onneksi yleisön kosiskeluun taipuvaa hömppää. Täytyypä tilata

liput.”⁴ Mielenkiintoista olisikin tulevaisuudessa tarkkailla eri päivälehtienlehtien kommenttiosastojen eroja. Poikkeavatko esimerkiksi Satakunnan Kansan uutisten kommentoijat Etelä-Saimaan kommentoijista jonkin tietyn ilmiön ympärillä?

Iltta-Sanomat on mediana ilmeisen sensaatiohakuinen, mutta katsauksen mukaan päivälehdilläkin on yhä enemmän sensaatiohakuisen lehden tunnusmerkkejä. Toimittaja Jorma Pokkinen syytti *Maaseudun tulevaisuutta* ja Kansallisteatteria tarkoituksellisesta kohuhakuisuudesta. ”Tavallinen taide käy kaupaksi. Kohu on hetken keino.” (AL 14.12.) Tämän toivoisi koskevan myös lehdistöä. Kohujen sijaan lehdistön olisi annettava tilaa analyyttisemmälle kulttuuri- ja teatterikeskustelulle, joille on myös kovenevien taloudellisten ahdinkojen ajassa tärkeä tehtävänsä. Kulttuurijournalismi ei saa olla unohtuvaa pikaruokaa, vaan sen on oltava laadukasta ja merkityksellistä.

Verkkoympäristö on keskusteluareenana kasvoton, jolloin voi huudella mitä tahansa. Kenties juuri tästä syystä sanomalehti nauttiikin mediana edelleen suomalaisten vahvaa luottamusta. Jopa 90 prosenttia suomalaisista lukee viikoittain sanomalehteä, joko painettuna tai verkkoversiona. (Mm. Satakunnan Kansa 18.6.) Sanomalehtien keskustelusta on kuitenkin verkon ansiosta tulossa moniäänisempää. Taiteen ja teatterin merkityksestä pääsevät puhumaan muutkin kuin vain ne, jotka ovat siitä omassa piirissään tottuneet puhumaan. Tämä luo keskusteluun uusia kulmia sekä haastaa teatterin määrittelemään ja perustelemaan itsensä osana yhteiskuntaa.

---

⁴ *Kansallisteatterin uutuuksien näytelmän nakuilu ja raju kielenkäyttö liikaa katsojille – osa poistui kesken.* Haettu 23.1.2015 <http://www.iltasanomat.fi/viihde/art-1288782040701.html>